

NYESTE TID

VINCENT CONFER: France and Algeria. The Problem of Civil and Political Reform, 1870-1920. Syracuse University Press 1966. xii + 148 s. \$ 5.00.

Forfatteren til denne studie er professor i historie ved Syracuse universitetet. Under indtryk af de voldsomme sammenstød mellem algeriere og franskmænd siden 1954 og Algeriets selvstændighed 1962 har han stillet sig selv dette spørgsmål: var denne udvikling uundgåelig?, var der ikke på noget tidspunkt mellem den franske erobring 1830 og Algeriets selvstændighed tendenser, der tydede i retning af, at Algeriet kunne forblive inden for den franske nation, eller i hvert fald, at en adskillelse ikke behøvede at ske under så voldsomme ydre former? Besvares dette spørgsmål positivt, må det næste spørgsmål naturligt blive: hvad betingede da, at disse tendenser ikke slog igennem?

Begrundelsen for at vælge årene 1870-1920 til en besvarelse af disse spørgsmål er velunderbygget. Indtil 1870 var selve fredeliggørelsen af Algeriet og håndhævelsen af den franske tilstedeværelse så omfattende opgaver, at de i sig selv kunne lægge beslag på al opmærksomhed. Efter 1920 var linierne lagt for den holdning, man med kun få nuancer indtog fra de franske myndigheders side, lige indtil de Gaulle i 1959 skiftede signaler og anerkendte tanken om Algeriets selvstændighed. I de mellemliggende 50 år befandt både franskmænd og algeriere sig i en overvejelses- og forhandlingsperiode, hvor mange muligheder syntes åbne, og hvor valget mellem disse blev afgjort.

Ved at gennemgå offentlige debatter i og uden for det franske parlament og ved at inddrage forbindelserne fra administrationen i Algeriet til regeringen i Paris i sin analyse formår forfatteren at optrevle, hvad uenigheden med hensyn til Algeriet drejede sig om, hvilke grupper og enkeltindivider der var fortalere for de forskellige synspunkter, og på hvilke punkter kompromiserne blev opnået. Af stor betydning er forfatterens anvendelse af den algeriske deputerede Eugène Etienne's privatarkiv og breve fra den mangeårige generalguvernør Charles Jonnart i Waldeck-Rousseau's papirer. Slående er, hvad forfatteren ikke direkte påpeger, men dog tydeligt tager hensyn til i sin analyse, at vidnesbyrd fra de ikke-europæiske algeriere - dvs. områdets store flertal - totalt mangler. Først i 1912, da en deputation af 'unge algeriere' indfinder sig i Paris, begynder disse selv at tage del i debatten, men - ifølge forfatteren - fortrinsvis gennem franskmænd, der af mange forskellige grunde og med vidtforskellige formål talte deres sag.

Frontdannelserne i spørgsmålet om Algeriet, dets administration og forhold til Frankrig var spegede og omskiftelige. Dertil kom, at det tilsyneladende ikke på noget tidspunkt i den omhandlede periode var et spørgsmål, som i den franske politiske sammenhæng blev tillagt central betydning. Dette medvirkede til at give de europæiske algeriere - hvoraf kun et mindretal var franskmænd - en særlig fremtrædende position. For disse 'colons' var spørgsmålet af indlysende grunde altid centralt, og i den udbredte atmosfære af ligestyldighed havde de gode muligheder for at opnå tilslutning til deres synspunkter eller i hvert fald modsætte sig at der blev vedtaget foranstaltninger, der gik imod disse synspunkter. Deres position styrkedes yderligere af, at deres modparter var indbyrdes splittede, havde forskellige formelle positioner og forskellige synspunkter.

Uenigheden skiftede også genstand. Indtil ca. 1900 drejede den sig mest om fordele og ulemper ved henholdsvis militær og civil administration af Algeriet, samt hvor stor eller lille afhængigheden skulle være af Paris. 'Colons' foretrak civilt fremfor militært styre og så ringe afhængighed af Paris som vel muligt, fordi det gav dem de bedste arbejdsvilkår – ikke mindst i deres forbindelser med den ikke-europæiske befolkning. Mere perspektivrig blev uenigheden omkring 1910, da den kom til at dreje sig om ikke-europæernes mulighed for deltagelse i Algeriets og indirekte Frankrigs etablerede politiske organer. Her fremførtes hele det arsenal af argumenter, der kendes fra andre perioder og områder; de indfødtes manglende forudsætninger, deres manglende interesse for politisk medansvar, faren ved at ødelægge deres 'oprindelige værdier', fordele og ulemper ved en assimilation over for en association, der betød en adskilt udvikling, og i yderste fald de dystre perspektiver ved en talmæssigt dominerende indfødt befolkning, der var af en 'anden psykologi' og fundamentalt fjendtlig over for Frankrig og fransk kultur. Ikke mindst det ønskelige i at kunne anvende ikke-europæiske algeriere som soldater under 1. verdenskrig tilspidsede denne argumentation, idet man fra administrationens, nogle universitetsfolks og enkelte politikeres side i længden fandt det uholdbart, at man overlod disse ikke-europæere til 'colons', mens man samtidig opfordrede dem til at udføre funktioner som franske borgere. Omstridt og indtil videre uafklaret er spørgsmålet om, i hvor høj grad de ikke-europæiske algeriere selv ønskede et fuldt fransk statsborgerskab. Det kunne være afhængigt af de modkrav, man stillede dem overfor – f. eks. opgivelse af deres religiøse tro. Men kan man anse de 'unge algeriere' fra 1912 – eller den senere så fremtrædende Fehrat Abbas – som repræsentative for Algeriets ikke-europæiske befolkningsdele, lå der ikke i deres synspunkter eller argumente nogen modstand mod en sådan 'opgåen i den franske nation'.

Undersøgelsen afsluttes med en redegørelse for, hvorledes den såkaldte Jonnart-lov af 1919 blev til. Dens indhold var hovedsagelig en fastslåen af den forskellige status for Algeriets indbyggere, idet der med den indførtes to valgklasser – én for franske borgere, fortrinsvis europæere, og én for ikke-europæere. Bagudskuende er det let at se, hvorfor denne ordning ikke kunne holde og i længden måtte være utilfredsstillende for flertallet af Algeriets indbyggere. Men det tjener forfatteren til ære, at han fremhæver, at denne lov i 1919 blev anset for et meget stort fremskridt – både af de algeriere, der overhovedet ytrede sig, og af deres fortalere i Frankrig – og som et udtryk for den mest yderliggående form for romantisk assimilation af talsmændene for 'colons'. Hans konklusion er, at det hele 'reformperioden' igennem lykkedes 'colons' og deres talsmænd på udslagsgivende måde at præge de løsninger, man valgte – og at der ikke i disse løsninger lå nogen mulighed for en fredelig videreudvikling af forholdet mellem ikke-europæere og 'colons', eller mellem regeringen i Paris og flertallet af Algeriets befolkning. At se et så langt historisk perspektiv i afgørelser, der blev truffet 30–40 år senere, kan forekomme lidt vel overdrevet. Men anerkender man udgangspåstanden: at der mellem 1870 og 1920 forelå muligheder, som senere blev sat overstyr, og formoder man, at nogen fransk indflydelsesrig politisk gruppe på noget tidspunkt har sat den fredelige udvikling i forholdet mellem Frankrig og dets besiddelser – herunder Algeriet – meget højt,

må man erkende, at det er lykkedes forfatteren at bidrage til besvarelsen af de spørgsmål, han opstillede som genstand for sin undersøgelse.

Undersøgelser af denne art er vigtige. Skønt inspireret af samtidige ydre dramatiske begivenheder søger de at trænge bag disse og skaffe større indsigt i de ofte langsomme, i det ydre udramatiske og som regel i samtiden meget lidt påagtede processer, der er gået forud. Det er en detailstudie, som gør os klogere om en vigtig detalje, og som er gennemført med al ønskelig disciplin.

OLE KARUP PEDERSEN

MARTIN WINCKLER: Bismarcks Bündnispolitik und das europäische Gleichgewicht. Stuttgart, W. Kohlhammer Verlag, 1964. 47 s. 4,80 DM.

Efter Preussen-Tysklands sejr over Danmark i 1864, over Østrig i 1866 og over Frankrig i 1870-71 var den europæiske magtbalance i den form, den havde fået under Wienerkongressen, brudt sammen. Som tidligere Karl Vs og Philip IIs Spanien og Ludvig XIVs eller Napoleon Is Frankrig var nu Bismarcks Tyskland på vej til at etablere sig som europæisk hegemonialmagt. Efter hidtidige europæiske erfaringer burde dette medføre en tysk diplomatisk isolation og opbygning af en bred koalition med brod imod Tyskland. Men det blev det slagne Frankrig, og ikke det sejrrige Tyskland, der befandt sig isoleret. Hvorfor?

Denne ikke ukendte problemstilling danner udgangspunktet for Martin Wincklers korte, men indholdsmættede, prisværdigt klare og til dels provokerende fremstilling. Hovedvægten lægges på en analyse af »Krieg-in-Sicht«-krisen 1875 (og dens forspil i 1874) og af, hvad forf. kalder den kolde krig mellem Tyskland og Rusland 1878-79, den første som illustration af, at Tyskland faktisk *ikke* undgik at blive isoleret efter opgøret med Frankrig, den anden som dokumentation af de metoder, den tyske kansler anvendte til at overvinde den tyske »Einkreisung«.

Had, misundelse og mistro var den europæiske reaktion på det tyske riges fødsel, og dets forsikringer om sit fredelige sindelag og om at det »weder das Bedürfnis noch die Neigung [habe] über seine Grenzen hinauszustreben« forekom hykleriske på baggrund af annektionen af Alsace-Lorraine og fastholdelsen af Nordslesvig. Derfor, hævder Winckler, var Bismarcks indsats i 1874-75 ligeså afgørende som hans sejr i 1860'erne, og hans resultater ligeså imponerende, ikke mindst når det betænkes, at han i modsætning til en Talleyrand eller en Metternich i sit diplomatiske spil havde en nationalistisk og let antændelig offentlig mening at tage hensyn til.

Det militære forspring, hærreformen af 1861 havde givet Preussen, måtte nødvendigvis være af begrænset varighed. Derfor følte Bismarck sig, da han konfronteredes med konturerne af en russisk-østrigsk-italiensk-fransk alliance, stillet over for et alternativ: Når forsikringerne om, at Tyskland var »saturiert« ingen tiltro vakte, måtte man enten »das Prävenire spielen«, først over for Østrig, men derefter over for Frankrig, eller også måtte man blæse til retræte ved fx. at tillade en fransk annektion af Belgien og ved at opfylde Pragfredens art. 5. Foråret 1875 var Bismarck meget nær ved at vælge alternativets første